

УДК: 323.27: 94(477) «2013/2014»

ББК: 66.3(4Укр) 133

Б-77

Бойко О.Д., м. Ніжин

**ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРИЧИНИ РЕВОЛЮЦІЇ
ГІДНОСТІ
(СПРОБА КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ)
ЧАСТИНА 2**

У статті комплексно проаналізовано передумови та причини Революції гідності. Досліджено проблеми в соціально-економічній сфері – уповільнення темпів зростання економіки; розбалансування фінансової системи; утвердження олігархічної моделі господарювання; посилення процесу перерозподілу власності; звуження економічних свобод; посилення корупції; поглиблення соціального розшарування. Проаналізовано комплекс суперечностей у політичній сфері – суперечливу еволюцію природи олігархічно-кланового політичного режиму; посилення авторитаризму у моделі політичного управління; потенціал і можливості організованої опозиції. Виявлено та схарактеризовано конфліктний потенціал у правовій сфері – порушення юридичних норм у конституційному процесі; звуження прав і свобод громадян; посилення політичних репресій. Досліджено дестабілізуючі фактори в комунікативній сфері – зростання ступеня тенденційності, дозованості та вибірковості у процесі інформування народних мас про ситуацію в суспільстві; відсутність дієвого комунікативного механізму зворотного зв'язку між владою та народом; обмеження права громадян на висловлення власних думок і реалізацію інтересів. Проаналізовано суперечливі тенденції розвитку соціально-психологічної сфери – переростання політичного невдоволення в політичне відчуження; зростання рівня соціальної

напруженості та готовності до протестних акцій; пришивидшення процесу набуття громадянами України власної національної, політико-громадянської та соціокультурної ідентичності. Виокремлено загострення проблем у міжнародній сфері – непослідовність та коливання зовнішньополітичного курсу України; використання Росією і США України як інструмента впливу в боротьбі за геополітичну першість; характер і наслідки впливу на світовий розвиток кольорових революцій.

***Ключові слова:** революція, трансформація, причини, передумови, дестабілізація, сууперечність, конфлікт, процес, протест.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Революція гідності – явище, яке суттєво змінило зовнішньо-політичний вектор і суспільно політичну ситуацію в Україні та помітно вплинуло на геополітичний розвиток світу. Актуальність обраної для статті теми полягає в тому, що, з одного боку, з'ясування передумов і причин цієї знакової події дає можливість виявити та проаналізувати не лише пружини та корені конфліктів, що викликали революційний вибух, а й повніше та всебічніше дослідити механізм революції, її суть, характер та рушійні сили. З другого боку – частина конфліктів, які спричинили Революцію гідності, зберігають і нині свій потенціал і підігрівають протестні настрої і тому потребують аналізу й пошуку цивілізованого розв'язання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Революційні трансформації українського суспільства на початку третього тисячоліття перебували і перебувають в епіцентрі уваги політиків, науковців та публіцистів. Великого значення надавалося Революції гідності та аналізу її причин. Окремі аспекти цієї проблеми

досліджували у своїх працях Грабовська І., Зеленько Г., Катеринчук А., Киридон А., Костомаров А., Кульчицький С., Сасин Г., Сидоренко С., Ткаченко І., Хижняк І., Шавалюк Л. [6, с. 12–14, 16, 31, 32, 37, 43, 47, 48, 51] та ін. Разом з тим у сучасній історіографії бракує комплексного аналізу передумов Революції гідності, який би охоплював різні сфери суспільного життя.

Формулювання мети статті. Мета даної статті полягає у здійсненні комплексного аналізу передумов і причин Революції гідності. Завдання статті: виявлення та аналіз прихованих і відкритих конфліктів і суперечностей суспільного розвитку України, які зумовили революційний вибух 2013 р.

Організаційно-управлінська сфера

1. Розбудова структури державного управління на основі моделі монополії на владу адміністративно-політичної бюрократії тісно пов'язаної з кланово-олігархічними структурами. Головною метою розпочатої в грудні 2010 р. оптимізації системи центральних органів виконавчої влади було посилення централізації як основної умови утвердження влади адміністративно-політичної бюрократії та олігархії. Унаслідок проведеної уніфікації з 20 міністерств в уряді залишилося 16, загалом із 112 органів центральної влади залишилось 63: окрім міністерств – це 28 служб, 12 агентств, 7 інспекцій [50]. Крім того, був змінений порядок призначення і звільнення на керівні посади. За новими правилами керівників адміністративної системи (міністрів, перших заступників міністрів, заступників міністрів-керівників апарату) та керівників центральних органів влади (служб, агентств, інспекцій), їх перших заступників і заступників повинен був призначати на посаду за поданням прем'єр-міністра і звільняти з посади президент.

Отже, по суті 2010 р. почала створюватися нова система державного управління, що базувалася на моделі монополії на владу адміністративно-політичної бюрократії

тісно пов'язаної з кланово-олігархічними структурами, у якій до традиційних недоліків адміністративної бюрократії (закритість і становість; консервативність, протидія змінам та інноваціям; нездатність працювати в умовах, що змінюються; орієнтація на процедуру, а не на результат; нечутливість до потреб громадян; корупція, порушення правових норм тощо) [2, с. 84] додалися нові риси – жорсткий централізм, зростання рівня політизації державної влади, посилення захисту інтересів політичної бюрократії та олігархату, підміна реальної ідеології гаслами забезпечення «стабільності», «керованості» та популістської «турботи» про народ, посилення особистої та політичної залежності держслужбовців від керівництва, схильність до авторитарних форм управління тощо [4].

2. Корпоратизація державного управління. На думку фахівців Національної академії державного управління при Президентові України, процес корпоратизації став найнаочнішим після президентських виборів 2004 і 2010 рр., коли до уряду прийшли представники фінансово-промислового капіталу і принесли із собою погляд на державне управління як на різновид бізнесу, що призвело до низки негативних наслідків:

- ослаблення стратегічної спрямованості управлінських рішень. Прихід представників бізнесу у владні структури призвів до того, що результативність роботи державних органів почала вимірюватися ними тільки в короткочасній перспективі: у часовому проміжку власного перебування на посаді;

- домінування критерію ринкової вигоди, що веде до занепаду «неконкурентоздатних сфер» – освіти, науки, медицини тощо;

- розвиток у державних структурах тенденції до централізації влади та встановлення монопольного контролю за підпорядкованими сферами;

- перенесення правового нігілізму з бізнесового середовища у сферу державного управління, ігнорування правових норм при ухваленні управлінських рішень;

- домінування корпоративних інтересів при формуванні та реалізації державної регуляторної політики, яка в окремих економічних сферах (наприклад, приватизації, державних фінансів) починає виконувати функції не захисника інтересів суспільства, а інтересів корпорацій.

За оцінками експертів, корпоратизація держави і перенесення бізнесової ідеології у сферу управління 2010–2014 рр. набули такого масштабу, що створювали загрозу приватизації органів влади [39, с. 17–18].

3. Політизація сфери державного управління, що мала наслідком низку негативних тенденцій і процесів:

- підпорядкування при формуванні та реалізації державної політики інтересів суспільства вузькопартійним інтересам, зростання рівня суб'єктивізму та популізму при ухваленні управлінських рішень;

- формальне проголошення стратегічних цілей і планів при реальному підпорядкуванні всієї діяльності партійних висуванців у державних структурах вузькопартійним інтересам виборчого циклу;

- підміна через застосування партійно-квотного принципу в кадровій політиці управлінського професіоналізму установками політичної лояльності, поширення у державних структурах протекціонізму та кумівства;

- розвиток неформальних механізмів в ухваленні рішень, які ігнорують правові норми і встановлені процедури, але захищають партійні інтереси [39, с. 18–19].

Перераховані негативні процеси, що розгортались усередині державно-адміністративного апарату в Україні, значною мірою були наслідком руйнування та перебудови управлінської вертикалі 2005 року. Унаслідок політичної

заангажованості при переформатуванні державного управління за часів В. Януковича в Україні не було створено збалансованої, політично відповідальної системи влади. Швидка й масштабна заміна управлінців середньої ланки представниками нової політичної команди призвела не лише до управлінської кризи на місцях, а й у багатьох центральних органах влади.

Правова сфера

1. Порушення правових норм у конституційному процесі. Після перемоги В. Януковича на президентських виборах 2010 р. знову набрала чинності Конституція 1996 р. Це рішення, яке було ухвалене 30 вересня 2010 р. Конституційним Судом України, суперечило чинним правовим нормам, адже, як указувала впливова й авторитетна європейська організація Венеціанська комісія, ухвалення Конституційним судом рішення щодо відміни конституційної реформи 2004 р. суперечило вердикту цього ж суду, який у лютому 2008 р. визнав, закон про внесення змін до Конституції України під №2222, що передбачав парламентсько-президентську форму правління з досить обмеженими повноваженнями голови держави, уже є тілом/частиною Конституції. При цьому, як зауважили експерти, ніяких пояснень цьому «конституційному феномену» українські судді у своєму вердикті не дали. Тим більше, що на думку комісії, у практиці європейських країн навіть не було випадків, щоб судова влада своїми рішеннями скасовувала попередні редакції Конституції. Утім, пояснення такому кроку правників були. Зокрема, у подальшому окремі судді Конституційного суду стверджували, що на них здійснювала тиск Адміністрація президента В. Януковича при ухваленні рішення про повернення до президентської форми правління [23].

Негативним, дестабілізуючим наслідком неправового повернення до Конституції 1996 р. було те, що понад чотири десятки законів і велика кількість актів відразу

стали неконституційними (оскільки були прийнятими на основі Конституції із внесеними змінами від 2004 р.), що в черговий раз зумовило розбалансування системи стримувань і противаг та посилило напругу в суспільстві, оскільки одні політичні сили почали вимагати відновлення старого конституційного статусу, а інші – активно боротися за утвердження нового.

2. Юридично невмотивоване розширення прав Президента України. На думку Венеціанської комісії, народ обирає В. Януковича на виконання одних повноважень, а він, уже будучи на посаді, значно розширив свою владу через рішення Конституційного суду.

3. Недотримання процедури створення більшості у Верховній Раді України. Формування парламентської більшості на основі індивідуального членства депутатів парламенту, практика якого набула поширення за часів президентства В. Януковича, суперечила як Конституції, так і рішенням самого Конституційного суду, який 2008 р. визначав легітимним порядок формування коаліції тільки фракціями, а вже 2010 року – і за участі окремих депутатів [5].

4. Звуження прав і свобод громадян. Згідно із щорічним рейтингом міжнародної неурядової організації “Freedom House”, яка вивчає та визначає показник індексу свободи, враховуючи при цьому виборчий процес, громадянське суспільство, свободу ЗМІ, державне та місцеве управління, незалежність судової системи, верховенство права та корупцію, Україну 2010 р. було виключено з категорії вільних країн, до якої вона належала п’ять років – від 2005 до 2009 року, і віднесено до категорії «частково вільних країн» [44]. За оцінкою міжнародної неурядової організації «The Economist Intelligence Unit», яка визначає рейтинг індексу демократії на основі аналізу виборчого процесу і плюралізму, громадянських прав і свобод, функціонування уряду, участі в політичному житті громадян і їхньої політичної культури, рівня корупції,

соціальної нерівності та ін., Україна 2011 р. опустилась із 67-го на 79-е місце і була віднесена до країн з «гібридним режимом». За визначенням укладачів рейтингу, для гібридних режимів характерні вибори зі значними порушеннями, які часто не дають змоги вважати їх вільними і справедливими, тиск уряду на опозицію, поширення корупції і слабе верховенство права. У країнах з гібридними режимами громадянське суспільство не розвинене, журналістів переслідують, є проблеми з незалежністю судової влади [40].

5. Недостатня розробленість і використання нормативних процедур щодо правового розв'язання соціальних суперечностей.

6. Посилення політичних репресій, судові процеси та ув'язнення опозиційних лідерів Ю. Тимошенко та Ю. Луценка, порушення негласного правила, за яким ще ніколи в історії незалежності Української держави ніхто з політиків не притягався до відповідальності.

Комунікативна сфера

1. Зростання ступеня тенденційності, дозованості та вибірконості у сфері інформування народних мас про перебіг суспільних процесів; ускладнення, незважаючи на проголошене В. Януковичем гасло «почую кожного», політичної комунікації; посилення контролю за процесом отримання, обробки і поширення інформації. 2010 р., за даними Міжнародної організації «Репортери без кордонів», яка щорічно визначає Індекс свободи слова у 2010 р. Україна опустилась на 42 позиції й посіла 131-е місце між Іраком (130) та Ізраїльськими територіями (132). У коментарі до свого Індексу свободи слова «Репортери» назвали рейтинг України «важким падінням» та «історично низьким рейтингом». Міжнародна правозахисна організація вважала, що Україна розплачується за численні факти порушень свободи слова, які поширились по всій країні з лютого 2010 р., коли В. Януковича було обрано президентом [38].

2. Відсутність дієвого комунікативного механізму зворотного зв'язку між владою та народом, реальних важелів впливу громадян на політику держави, блокування процесу формування громадянського суспільства і, як наслідок, зростання їх невдоволеності та протестних настроїв.

3. Обмеження права громадян на висловлення власних думок і реалізацію інтересів, звуження соціальних каналів для вираження різноманітних протестів, легалізації конфліктів і вмілого ними керування. Зокрема, відповідно до ухваленого 17 листопада 2011 р. Верховною Радою України Закону України «Про вибори народних депутатів України» було знято графу «Не підтримую жодного з кандидатів» і виборець втратив можливість виражаючи власне невдоволення, голосувати проти всіх. Аналізуючи наслідки цього політичного кроку владних структур, газета «День» зазначала: «...справжня демократія починається не там і не тоді, де і коли вводяться демократичні процедури, а саме там і тоді, де і коли виникає внутрішня громадянська свобода і відповідальність людини! Демократичні ж механізми лише більш-менш достовірно відображають рівень громадянськості, що існує в суспільстві. Не проголосувати ні за одного із запропонованих кандидатів, якщо вони виявляються негідними, – не є вчинком аморальним, безвідповідальним, як це часто стверджується і не лише представниками чинного політичного режиму. Ні, це – вчинок саме вільного громадянина! Аморально ж і безвідповідально якраз навпаки – проголосувати за «менше зло». Тобто, по суті – саме за ЗЛЮ! Це – вчинок раба!.. Демократія вільних людей дозволяє їм вибрати собі слугу, демократія рабів – господаря»[15].

Соціально-психологічна сфера

1. Посилення тенденції переростання політичного невдоволення в політичне відчуження, що виявилось у високому рівні недовіри народу до владних структур. Уяву

про цей процес дають результати опитування, проведеного у липні 2013 р., під час якого громадяни України оцінювали ключові параметри діяльності режиму В. Януковича:

- Якою мірою діюча влада відстоює загальнонаціональні інтереси? – зовсім не відстоює або відстоює лише для видимості – 68,9%; відстоює посередньо – 22,0%; відстоює добре або повністю – 4,3%; складно відповісти – 4,7%.

- Якою мірою чинна влада зміцнює загальноукраїнську злагоду-єдність? – зовсім не зміцнює або зміцнює лише для видимості – 68,4%; зміцнює посередньо – 20,8%; зміцнює добре або повністю – 4,0%; складно відповісти – 6,8%.

- Якою мірою чинна влада з'ясовує питання підвищення добробуту населення та зменшення соціальної нерівності? – зовсім не з'ясовує або з'ясовує лише для видимості – 82,7%; розв'язує посередньо – 11,1%; – з'ясовує добре або повністю – 2,1%; складно відповісти – 3,9% [41, с. 452].

У цьому контексті цілком закономірними є і результати соціологічних досліджень, проведених наприкінці 2013 року, які засвідчили, що Верховній Раді України не довіряли 45,1% населення, Президенту України – 45%, судам – 44,9%, значною була і недовіра до міліції – 70% [49, с. 49].

2. Зростання рівня соціальної напруженості та готовності до протестних акцій, що свідчило про наявність гострої передконфліктної ситуації. Ключовим показником, у цьому контексті, є індекс дестабілізаційності протестного потенціалу, що включає перелік акцій протесту, серед яких людина виокремлює лише ті, у яких вона готова брати особисту участь. «Критичне» значення індексу дорівнює 4,4 бали, що «сигналізує» про готовність населення до масових акцій протесту. Порівняно з 2004 р., коли

напередодні масових виступів цей індекс був на рівні 2,6 бали, 2013 р. стався сплеск протестних настроїв, значення індексу перевищило критичну межу і сягнуло рівня 4,6 [20].

3. Пришвидшення процесу набуття громадянами України власної національної, політико-громадянської та соціокультурної ідентичності, що включає усвідомлення своєї національної належності, ідентифікацію себе як громадянина української держави, визнання та чітку орієнтацію на певну систему соціо-культурних цінностей. Якщо 2009 р. за даними соціологічних опитувань 32% респондентів виявили власну загальноукраїнську ідентичність, то 2012 р. майже половина – 48,4%, а 2013 р. – вже 95% опитаних ідентифікували себе як громадяни України, а 84,5% респондентів вважали себе патріотами України [7, 41, 46]. Усвідомлення власної ідентичності сприяло організованості та активності у відстоюванні спільних соціально-економічних, політичних та культурно-ціннісних інтересів.

Міжнародна сфера

1. Непослідовність і коливання зовнішньо-політичного курсу України, його залежність від зміни політичної кон'юнктури в країні.

2. Використання Росією і США України в якості інструмента впливу в боротьбі за геополітичну першість.

3. Хвиля кольорових (оксамитових) революцій у деяких державах пострадянського простору, яка не лише створила якісно нову геополітичну реальність, а й накопичила значний досвід масштабних трансформації політичних систем.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок з цього напрямку. Отже, унаслідок бурхливих подій наприкінці 2013 р. в Україні різко загострилося протиборство політичних суб'єктів, зумовлене протилежністю їх політичних інтересів, цінностей і поглядів; з великим прискоренням почав

виявляти себе комплекс суспільних суперечностей і конфліктів, що зрештою і зумовив вибух Революції гідності. Найбільше загострилися три основні типи політичних конфліктів:

1. Конфлікти інтересів. Вони мали політичний, економічний і соціальний складники. Політичний – надмірна концентрація влади в руках президента; порушення рівноваги сил між виконавчою, законодавчою та судовою гілками влади; незбалансованість повноважень між центральними та місцевими органами влади; політичні репресії; економічний – здійснення економічної політики без урахування потреб соціального розвитку; гальмування реформ; посилення корупції; помітне збільшення зовнішнього боргу; концентрація важелів впливу, ресурсів і фінансів у руках олігархічних груп; соціальний – наростання зубожіння малозабезпечених верств населення; загальне зниження рівня життя; збільшення розриву в доходах між найбагатшими і найбіднішими частинами населення; штучне стримування розвитку «середнього класу».

2. Конфлікти цінностей. Виникли вони через суперечності між тяжінням влади до авторитарних форм правління та наростаючими виявами громадянського суспільства.

3. Конфлікти ідентичностей. Їхня суть полягає в тому, що якась частина мешканців країни ототожнює себе з певною групою (етнічною, релігійною, мовною), а не з суспільством (державою) загалом. В Україні конфлікти ідентичностей поглиблювалися від 1991 р. кожної виборної кампанії: конкурувальні на виборах політичні сили для мобілізації свого потенційного електорату розколювали Україну на «Схід» та «Захід», активно використовуючи мовну і релігійну проблеми.

Гострі конфлікти та суперечності в різних сферах суспільного життя не просто підвищували рівень протестного потенціалу і схильності народних мас до

революційних дій, а й, накладаючись один на один, резонуючи, взаємно посилювались і породжували нові, що зрештою і зумовило суспільний вибух – Революцію гідності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Босенко А.В. Тенденції формування стратегічних альтернатив розвитку підприємств малого та середнього бізнесу в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Острог: Вид-во НУ «ОА». 2017. Вип. 4. С. 4–9.
2. Бунік М. Концептуальні засади взаємодії політики і управління : навч. посіб. / Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 136 с.
3. Валевський О.Л. Аналіз причин невдач реалізації реформ в Україні. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Valevskiy.pdf>.
4. Валевський О. Міф «сильної держави» в трансформації українського суспільства. Публічне управління: теорія та практика: збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління: Спеціальний випуск. Х.: Вид-во «ДокНаукДержУпр». 2011. С. 223–229.
5. Венеціанська комісія: Парламентські вибори мають відбутися в 2011 році. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/kuzyo/4d11476978b77/>
6. Грабовська І. Єврореволюція як Революція Гідності в контексті цивілізаційної проблематики. Філософська думка. 2014. № 6. С. 39–45.
7. 95 відсотків мешканців України назвали її своєю Батьківщиною – опитування. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3314580-95-vidsotkiv-meshkantsiv-ukrainy-nazvaly-yii-svoieui-batkivschynoui-opytuvannia>
8. Олігархічних кланів контролюють 80% української економіки URL: <http://styknews.info/novyny/ekonomika/>

2013/01/25/10ligarkhichnykh-klaniv-kontroliuiut-80-ukra
inskoj-ekonomiky

9. Другий український рейтинг «Forbes». URL: <http://nashigroshi.org/2012/04/06/druhyj-ukrajinskyj-rejt-ynh-forbes/>;

10. За 2 роки банки перерахували в офшори цілий державний бюджет URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2012/06/7/6966132/>

11. За період перебування цієї команди при владі боргове навантаження на економіку зросло на \$ 40 млрд. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1466401-za-pravlinnya-yanukovicha-borgi-ukrayini-zbilshilis-na-40-mlrd-dol-minfin>

12. Зеленько Г.І. Політичний протест зими 2013-2014 років в Україні: зміст, форми, наслідки. *Наукові записки. ІІІЕНД ім. В. Ф. Кураса НАН України*. 2014. №2 (70). С. 34–55.

13. Киридон А.М. Євромайдан / Революція Гідності: причини, характер, основні етапи. *Історична пам'ять*. 2015. Вип. 33. С. 17–32.

14. Костомаров А. Про причини Майдану і війни в Донбасі. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2015. № 3. С. 177–178.

15. Крюков В. Про графу «проти всіх». URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/nota-bene/pro-grafu-proti-vsih>

16. Кульчицький С. Суспільно-політичне й соціально-економічне становище України в 2010 – першій половині 2015 рр. *Український історичний журнал*. 2015. № 3. С. 154–175.

17. Куц Г. Перипетії формування політичного режиму в пострадянській Україні: досвід Майданів. *Сучасне суспільство*. 2014. Вип. 1. С. 82–94.

18. Лановий В. Як реформувати корупційний олігархічний лад. URL: <http://www.experts.in.ua/inform/smi/detail.php?ID=109690>

19. Лубковський Г.В. Корпоративне рейдерство в українській практиці. URL: http://www.confcontact.com/2014_04_25_ekonomika_i_menedgment/tom2/41_Lubkovsky.htm
20. Мацієвський Ю., Ковалко В. Протестний потенціал та політична мобілізація в Україні: чинники взаємодії. Острог. 2015. С. 11–12. URL: https://cpr.oa.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/Protestnyi_potencial_ta_pol_mobilizaciya_chynnyku_vzayemodiyi_Matsiyevsky_Kovalko.pdf
21. Металурги є лідерами з відшкодування ПДВ. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2013/01/30/359136/>
22. Михальченко М. Кланово-олігархічний режим: негативи і позитиви функціонування. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України*. 2010. Вип. 5 (49). К.: ТОВ „Видавництво Дельта”, 2010. С. 83–94.
23. Опозиція підтримує повернення до Конституції 2004 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2013/12/18/7007530/>
24. Перший український рейтинг «Forbes». URL: <http://nashigroshi.org/2012/04/06/druhyj-ukrajinskyj-rejtynh-forbes/>
25. Суперечність правлячого класу України. URL: <https://commons.com.ua/uk/protirichchya-pravlyachogo-klasu-ukrayini/>
26. Рай для олігархів. В Україні панують ідеальні можливості для процвітання монополій. URL: <http://tyzhden.ua/Economics/57500>
27. Рахманов О.А. Великий бізнес та українське суспільство: взаємодія за умов революційних перетворень. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. 2014. Вип. 20. С. 201–206.
28. Рейтинг найбагатших українців-2013 від «Forbes». URL: <http://nashigroshi.org/2013/04/28/rejtynh-najbahatshyh-ukrajintsiv-2013-vid-forbes/>

29. Романенко Ю., Кузниченко А. «Межинституціональна війна». URL: <http://vovremya.info/?art=2577>
30. Руденко-Сударєва Л.В. Збереження економічної безпеки функціонування господарюючих суб'єктів в умовах активізації корпоративних поглинань та рейдерських захватів. *Незалежний аудитор*. 2013. № 3. С. 22–28.
31. Сасин Г.В. Обґрунтування сучасного типу революцій в транзитному суспільстві на прикладі України : автореф. дис. канд. політ. наук / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2016. 20 с.
32. Сидоренко С. Економічні передумови Революції гідності Спільне, №9, 2015: Майдан. Погляд зліва. URL: <https://commons.com.ua/uk/ekonomichni-peredumovi/>
33. Скасувати 20% ПДВ, який є корупційним податком. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/38060>
34. Скільки і кому винні українці: борги «пересічних» та олігархів. URL: http://cripo.com.ua/index.php/cripo.com.ua/;www.minjust.gov.ua/versia.ru/glavnoe.ua/articles/cripo.com.ua/cripo.com.ua/index.php?sect_id=3&aid=130542
35. Стельмах: Для поддержания курса гривны режим Януковича сжег больше 20 млрд. долларов золотовалютного резерва. URL: <https://m.gordonua.com/news/money/stelmah-dlya-podderzhaniya-kursa-grivny-rezhim-yanukovicha-szheg-bolshe-20-mlrd-dollarov-zolotovalyutnogo-rezerva-48731.html>
36. Тігіпко виконав доручені йому Януковичем реформи на 0%. URL: <http://www.experts.in.ua/inform/news/detail.php?ID=90143>
37. Ткаченко І.В. Передумови революції гідності в Україні: історичний екскурс. *Перспективи розвитку сучасної науки. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7–8 травня 2015 року)*. У 2-х частинах. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. Ч. II. С.7–10.

38. У рейтингу свободи слова Україна впала на 42 позиції і посіла 131 місце. URL: <https://www.unian.ua/politics/414929-u-reytingu-svobodi-slova-ukrajina-vpala-na-42-pozitsiji-i-posila-131-mistse.html>
39. Удосконалення державно-управлінських відносин в умовах трансформації українського суспільства : монографія / Е.А. Афонін, Я.В. Бережний, О.Л. Валевський та ін. К. : НАДУ, 2014. 268 с.
40. Україна очолила список гібридних режимів у рейтингу демократії. URL: <http://racurs.ua/ua/n8211-ukrayina-ocholyla-spysok-gibrydnyh-rejymiv-u-reytyngu-demokratiyi>
41. Українське суспільство 1992–2013: Стан та динаміка змін: Соціологічний моніторинг. К., 2013. 565 с.
42. Україну понизили з категорії вільних країн до «частково вільних». URL: http://holosua.com/news/ukrajinu_ponizili_z_kategoriji_vilnikh_krajin_do_chastkovo_vilnikh/2011-01-13-12324
43. Хижняк І. Історичні алгоритми революційності в соціальному просторі України: від передумов до незавершеності підсумкової оптимальності. *Історія в школі*. 2014. № 12. С. 16–29.
44. «Частково вільна країна» Україна. URL: <https://gurt.org.ua/news/events/9209/>
45. Чому українці бідні? Формула олігархів. URL: https://lb.ua/blog/andriy_pavlovskiy/184862_chomu_ukrain_tsi_bidni_formula.html
46. Чупрій Л.В. Національна ідея: проблеми міжрегіональної взаємодії. URL: <https://matrix-info.com/2017/06/30/natsionalna-ideya-problemy-mizhregionalnoyi-vzayemodiyi/>; Українське суспільство.
47. Шавалюк Л. Мінливий базис: [про причини Революції Гідності]. *Український тиждень*. 2015. № 48. С. 24–27.
48. Шавалюк Л. Олігархічний бізнес стає тягарем для економіки. URL: <http://tyzhden.ua/Economics/88648>

49. Шаповаленко М.В. Політична стабільність та політичний капітал в умовах трансформації суспільства. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Сер. 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2014. Вип. 14. С. 45–51.
50. Янукович скоротив кількість міністерств. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/yanukovich-skorotiv-kilkist-ministerstv.html>
51. Jekaterynczuk A. *Ukrainska «rewolucja godnoscii» i rewolucje w sieci* / Andrzej Jekaterynczuk . Над Бугом і Нарвою. 2014. № 6. С. 9–11, 18.

REFERENCES

1. Bosenko A.V. Tendentsii formuvannia stratehichnykh alternatyv rozvytku pidpriemstv maloho ta serednoho biznesu v Ukraini. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Ostroh : Vyd-vo NU«OA». 2017. Vyp. 4. S. 4–9.
2. Bunyk M. *Kontseptualni zasady vzaiemodii polityky i upravlinnia : navch. posib.* / Lviv: LRIDU NADU, 2010. 136 s.
3. Valevskiy O.L. Analiz prychny nevdach realizatsii reform v Ukraini. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Valevskiy.pdf>.
4. Valevskiy O. Mif «sylnoi derzhavy» v transformatsii ukrainskoho suspilstva. *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka: zbirnyk naukovykh prats Asotsiatsii doktoriv nauk z derzhavnogo upravlinnia: Spetsialnyi vypusk*. Kh.: Vyd-vo «DokNaukDerzhUpr». 2011. S. 223–229.
5. Venetsianska komisiia: Parlamentski vybory maiut vidbutysia v 2011 rotsi. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/kuzyo/4d11476978b77/>
6. Hrabovska, I. *Yevrorevoliutsiia yak Revoliutsiia Hidnosti v konteksti tsyvilizatsiinoi problematyky*. *Filosofska dumka*. 2014. № 6. S. 39–45.
7. 95 vidsotkiv meshkantsiv Ukrainy nazvaly yii svoieiu Batkivshchynoiu – opytuvannia. URL: <https://ua.korre>

- spondent.net/ukraine/politics/3314580-95-vidsotkiveshkantsiv-ukrainy-nazvaly-yii-svoieui-batkivschynoui-opytuvannia
8. 10 oliharkhichnykh klaniv kontroliuiut 80% ukrainskoi ekonomiky URL: <http://styknews.info/novyny/ekonomika/2013/01/25/10-oligarkhichnykh-klaniv-kontroliuiut-80-ukrainskoi-ekonomiky>
 9. Druhyi ukrainskyi reitynh «Forbes». URL: <http://nashigroshi.org/2012/04/06/druhyj-ukrajinskyj-rejtynh-forbes/>;
 10. Za 2 roky banky pererakhuvaly v ofshory tsilyi derzhavnyi biudzhet URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2012/06/7/6966132/>
 11. Za period perebuvannia tsiiei komandy pry vladi borhove navantazhennia na ekonomiku zroslo na \$ 40 mlrd. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1466401-za-pravlinnya-yanukovicha-borgi-ukrayini-zbilshilis-na-40-mlrd-dol-minfin>
 12. Zelenko H.I. Politychnyi protest zymy 2013-2014 rokiv v Ukraini: zmist, formy, naslidky. Naukovi zapysky. IPIEND im. V. F. Kurasa NAN Ukrainy. 2014. №2 (70). S.34–55.
 13. Kyrydon A.M. Yevromaidan / Revoliutsiia Hidnosti: prychny, kharakter, osnovni etapy. Istorychna pamiat. 2015. Vyp. 33. S. 17–32.
 14. Kostomarov A. Pro prychny Maidanu i viiny v Donbasi. Sotsiolohiia: teoriia, metody, marketynh. 2015. № 3. S. 177–178.
 15. Kriukov V. Pro hrafu «proty vsikh». URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/nota-bene/pro-grafu-proti-vsikh>
 16. Kulchytskyi S. Suspilno-politychne y sotsialno-ekonomichne stanovyshche Ukrainy v 2010 – pershii polovyni 2015 rr. Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. 2015. № 3. S. 154–175.
 17. Kuts H. Perypetii formuvannia politychnoho rezhymu v postradianskii Ukraini: dosvid Maidaniv. Suchasne suspilstvo. 2014. Vyp. 1. S. 82–94.

18. Lanovyi V. Yak reformuvaty koruptsiinyi oliharkhichnyi lad. URL: <http://www.experts.in.ua/inform/smi/detail.php?ID=109690>
19. Lubkovskiy H.V. Korporatyvne reiderstvo v ukrainskii praktytsi. URL: http://www.confcontact.com/2014_04_25_ekonomika_i_menedgment/tom2/41_Lubkovsky.htm
20. Matsiievskiy Yu., Kovalko V. Protestnyi potentsial ta politychna mobilizatsiia v Ukraini: chynnyky vzaiemodii. Ostroh. 2015. S. 11–12 URL: https://cpr.oa.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/Protestnyi_potencial_ta_pol_mobilizaciya_chynnyky_vzayemodiyi_Matsiyevsky_Kovalko.pdf
21. Metalurhy ye lideramy z vidshkoduvannia PDV. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2013/01/30/359136/>
22. Mykhalchenko M. Klanovo-oliharkhichnyi rezhym: nehatyvy i pozytyvy funktsionuvannia. Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy. 2010. Vyp. 5 (49). K.: TOV „Vydavnytstvo Delta”, 2010. S. 83—94.
23. Opozytsiia pidtrymuie povernennia do Konstytutsii 2004 roku. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2013/12/18/7007530/>
24. Pershyi ukrainskyi reitynh «Forbes». URL: <http://nashigroshi.org/2012/04/06/druhyj-ukrajinskyj-rejtynh-forbes/>
25. Protirychia pravliachoho klasu Ukrainy. URL: <https://commons.com.ua/uk/protirichchya-pravlyachogo-klasu-ukrayini/>
26. Rai dlia oliharkhiv. V Ukraini panuiut idealni mozhlyvosti dlia protsvitannia monopolii. URL: <http://tyzhden.ua/Economics/57500>
27. Rakhmanov O.A. Velykyi biznes ta ukrainske suspilstvo: vzaiemodiia za umov revoliutsiinykh peretvoren. Metodolohiia, teoriia ta praktyka sotsiolohichnoho analizu suchasnoho suspilstva. 2014. Vyp. 20. S. 201–206.

28. Reitynh naibahatshykh ukraintsiv-2013 vid «Forbes». URL: <http://nashigroshi.org/2013/04/28/rejtynh-najbahatshyh-ukrajintsiv-2013-vid-forbes/>
29. Romanenko Yu., Kuznychenko A. «Mezhynstytutsyona Inaia voina». URL: <http://vovre.mya.info/?art=2577>
30. Rudenko-Sudarieva L.V. Zberezhenia ekonomichnoi bezpeky funkcionuvannia hospodariuiuchykh subiektiv v umovakh aktyvizatsii korporatyvnykh pohlynan ta reiderskykh zakhvativ. Nezaleznyi audytor. 2013. № 3. S. 22–28.
31. Sasyn H.V. Obhruntuvannia suchasnoho typu revoliutsii v tranzynomu suspilstvi na prykladi Ukrainy: avtoref. dys ... kand. polit. nauk / Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. Lviv, 2016. 20 s.
32. Sydorenko S. Ekonomichni peredumovy «Revoliutsii hidnosti» Spilne, №9, 2015: Maidan. Pohliad zliwa. URL: <https://commons.com.ua/uk/ekonomichni-peredumovi/>
33. Skasuvaty 20% PDV, yakyi ye koruptsiinym podatkom. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/38060>
34. Skilky i komu vynni ukraintsi: borhy «peresichnykh» ta oliharkhiv. URL: http://cripo.com.ua/index.php/cripo.com.ua/www.minjust.gov.ua/versia.ru/glavnoe.ua/articles/cripo.com.ua/cripo.com.ua/index.php?sect_id=3&aid=130542
35. Stelmakh: Dlia podderzhania kursa hryvny rezhym Yanukovycha szheh bolshe 20 mlrd dollarov zolotovaliutnoho rezerva. URL: <https://m.gordonua.com/news/money/stelmah-dlya-podderzhaniya-kursa-grivny-rezhim-yanukovicha-szheg-bolshe-20-mlrd-dollarov-zolotovalyutnogo-rezerva-48731.html>
36. Tihipko vykonav dorucheni yomu Yanukovychemreformy na 0%. URL: <http://www.experts.in.ua/inform/news/detail.php?ID=90143>
37. Tkachenko I.V. Peredumovy revoliutsii hidnosti v Ukraini: istorychnyi ekskurs. Perspektyvy rozvytku suchasnoi nauky. Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, 7–8 travnia 2015 roku). U 2-kh chastynakh. Kherson : Vydavnychy dim «Helvetyka», 2015. Ch. II. S.7–10.

38. U reitynhu svobody slova Ukraina vpala na 42 pozytsii i posila 131 mistse. URL: <https://www.unian.ua/politics/414929-u-reytingu-svobodi-slova-ukrajina-vpala-na-42-pozitsiji-i-posila-131-mistse.html>
39. Udoskonalennia derzhavno-upravlinskykh vidnosyn v umovakh transformatsii ukrainskoho suspilstva: monohrafiia / E.A. Afonin, Ya. V. Berezhnyi, O.L. Valevskyi ta in. K.: NADU, 2014. 268 s.
40. Ukraina ocholyla spysok hibrydnykh rezhymiv u reitynhu demokratii. URL: <http://racurs.ua/ua/n8211-ukrayina-ocholyla-spysok-gibrydnyh-rejymiv-u-reytyngu-demokratiyi>
41. Ukrainske suspilstvo 1992–2013: Stan ta dynamika zmin: Sotsiolohichni monitorynh. K., 2013. 565 s.
42. Ukrainu ponyzyly z katehorii vilnykh krain do «chastkovo vilnykh». URL: http://holosua.com/news/ukrajinu_ponizili_z_kategoriji_vilnykh_krajn_do_chastkovo_vilnykh/2011-01-13-12324
43. Khyzhniak I. Istorychni alhorytmy revoliutsiinosti v sotsialnomu prostori Ukrainy: vid peredumov do nezavershenosti pidsumkovoii optymality. Istoriia v shkoli. 2014. № 12. S. 16–29.
44. «Chastkovo vilna kraina» Ukraina. URL: <https://gurt.org.ua/news/events/9209/>
45. Chomu ukraintsi bidni? Formula oliharkhiv. URL: https://lb.ua/blog/andriy_pavlovskiy/184862_chomu_ukraintsi_bidni_formula.html
46. Chuprii L.V. Natsionalna ideia: problemy mizhrehionalnoi vzaiemodii. URL: <https://matrix-info.com/2017/06/30/natsionalna-ideya-problemy-mizhregionalnoyi-vzayemodiyi/>; Ukraincke cucpilctvo:
47. Shavaliuk L. Minlyvyi bazys: [pro prychny Revoliutsii Hidnosti]. Ukrainskyi tyzhden. 2015. № 48. S. 24–27.
48. Shavaliuk L. Oliharkhichni biznes staie tiaharem dlia ekonomiky. URL: <http://tyzhden.ua/Economics/88648>
49. Shapovalenko M.V. Politychna stabilnist ta politychnyi kapital v umovakh transformatsii suspilstva. Naukovyi

chasopys NPU im. M.P. Drahomanova. Ser. 22. Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin. 2014. Vyp. 14. S. 45–51.

50. Ianukovykh skorotyv kilkist ministerstv. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/yanukovich-skorotiv-kilkist-ministerstv.html>

51. Jekaterynczuk A. Ukrainaska "rewolucija godnosci" i rewolucje w sieci / Andrzej Jekaterynczuk . Nad Buhom i Narvoiu. 2014. № 6. C. 9–11, 18.

Boyko O.D. Prerequisites and reasons of «Dignity revolution» (an attempt of complex analysis). The article analyzes precisely the preconditions and reasons for the «Dignity Revolution». The author substantiates the idea that the revolutionary explosion was caused by an aggravation of a complex of contradictions and conflicts in various spheres of public life. Problems in the socio-economic sphere are considered – slowdown of economic growth; unbalanced financial system; the establishment of an oligarchic model of management; implementation of reforms towards the development of state-oligarchic capitalism; artificial retardation of the formation of the middle class; strengthening the process of redistribution of property; narrowing of economic freedoms; increasing corruption; deepening of social stratification. A complex of contradictions in the political sphere is analyzed – the contradictory evolution of the nature of the oligarchic-clan political regime; strengthening the tendencies of authoritarianism and centralization of power in the model of political control; the potential and opportunities of the organized opposition.

Conflict potential in the legal sphere was revealed and characterized – violation of legal norms in the constitutional process; restriction of rights and freedoms of citizens; insufficient development and use of normative procedures for legal solution of social contradictions; strengthening political repressions. Research factors in the communicative sphere are

perspective tendencies, expediency and probabilities in the process of informing the masses about the situation in society; lack of effective communicative mechanism of feedback between the authorities and the people; restriction of the right of citizens to choose their own opinions and realization of interests. The contradictory tendencies of the development of the social-psychological sphere are analyzed – the intensification of the overgrowth of political dissatisfaction with political exclusion; increase of the level of social tension and readiness for protest actions; accelerating the process of acquiring Ukrainian citizenship of their own national, political, civic, and socio-cultural identities. The sharpening of problems in the international sphere is marked – inconsistency and fluctuations of the foreign policy course of Ukraine; the use of Russia and the United States of America as an instrument of influence in the struggle for geopolitical primacy; the nature and effects of the influence on the world development of color revolutions.

Keywords: *revolution, transformation, causes, preconditions, destabilization, contradiction, conflict, process, protest.*

Бойко А.Д. Предпосылки и причины Революции достоинства (попытка комплексного анализа). В статье комплексно проанализированы предпосылки и причины Революции достоинства. Исследованы проблемы в социально-экономической сфере – замедление темпов роста экономики; разбалансирование финансовой системы; утверждение олигархической модели хозяйствования; усиление процесса перераспределения собственности; сужение экономических свобод; усиление коррупции; углубление социального расслоения. Проанализирован комплекс противоречий в политической сфере – противоречивую эволюцию природы олигархически-кланового политического режима; усиление авторитаризма в модели политического управления;

потенциал и возможности организованной оппозиции. Выявлены и охарактеризованы конфликтный потенциал в правовой сфере – нарушение юридических норм в конституционном процессе; сужение прав и свобод граждан; усиление политических репрессий. Исследованы дестабилизирующие факторы в коммуникативной сфере – рост степени тенденциозности, дозированной и избирательности в процессе информирования народных масс о ситуации в обществе; отсутствие действенного коммуникативного механизма обратной связи между властью и народом; ограничения права граждан на высказывание собственных мнений и реализацию интересов). Проанализированы противоречивые тенденции развития социально-психологической сферы – перерастание политического недовольства в политическое отчуждение; рост уровня социальной напряженности и готовности к протестным акциям; ускорение процесса приобретения гражданами Украины собственной национальной, политико-гражданской и социокультурной идентичности. Выделены проблемы в международной сфере – непоследовательность и колебания внешнеполитического курса Украины; использование Россией и США Украины в качестве инструмента влияния в борьбе за геополитическое первенство; характер и последствия влияния на мировое развитие цветных революций.

Ключевые слова: революция, трансформация, причины, предпосылки, дестабилизация, противоречие, конфликт, процесс, протест.